UREDNISTVO ZARJE je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 8 (tiskarna I. nadstr.). Uradne ure za stranke so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo

NAROČNINA: celoletna pa pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21·60, polletna K 10·80, četrtletna K 5·40, mesečna K 1·80; za Nemčijo celoletno K 26·40; za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 36·—.

Posamezne številke po 8 vin.

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob pol 11. dopoldne.

UPRAVNIŠTVO se nahaja v Selenburgovi ulici štev. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 3. do 7. zvečer. Inserati: enostopna petitvrstica 30 vin., pogojen prostor, poslana in reklame 40 vin. [illegible] sprejema upravništvo.

Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo

Reklamacije lista so poštnine proste.

Stev. 444. **V Ljubljani, v torek dne 26. novembra 1912.** **Leto II.**

Vojna na Balkanu.

VOJNA VSEH PROTI VSEM.

Politika avstrijskih vojnih navdušenjakov vesla iz zakotnega albanskega pristanišča naravnost v svetovno katastrofo. Misel, da bi se zaradi tega pristanišča prelila kaplja krvi, ki je za nas brez škode in brez dobička, je taka norost, da se ji zdravi možgani upirajo na vso moč in da se do zadnjega oprijemljejo upanja na odvrnitev velikanske nesreče.

Lehkomiselni vojni hujskači so si izpočetka domišljali, da ustanavlja nezmiselna avstrijska zahteva spor izključno le med monarhijo in srbsko državico in naivni avstrijski vsepohrustaš si je predstavljal avstrijsko-srbski konflikt kot nekako vojaško igračico, ki je avstrijska armada reši kar takole mimogrede. Ampak srbska vojska se je prav v turški vojni izkazala za jako žilavo in čvrsto in postavila na laž omalovažujočo oceno avstrijskih vojaških krogov. Brez dvoma je — ako bi tekla krvava pravda izključno med avstrijsko monarhijo in Srbijo — da bi Srbija v neenakem sporu podlegla. Ampak kaj bi vojaški uspeh hasnil Avstriji, na to vprašanje avstrijski vojni navdušenjaki ne znajo odgovora. Če bi ves denar, kar ga Avstrija izkupi na Balkanu za svoje blago, tekel v avstrijsko državno kaso kot čist tribut, bi to ne odtehtalo ogromne človeške in gmotne žrtve, ki bi jo Avstriji prizadjala srbska pustolovščina.

Ampak Srbija ni sama in ni osamljena: za njo stoji — poleg ostalih balkanskih državic — Rusija in vojni konflikt s tako ogromno vojaško silo ni šala. Ampak s tem nezmerna nevarnost ni še izčrpana in človek se komaj zamisli v vse gorje, ki preži za sedanjim avstrijsko-srbskim konfliktom. Prva nesreča bi bila v tem, da bi se zapletla vsled zveze Nemčija — upanje naših diplomatov — v vojno. Ali ne bi izkoristili Francija in Anglija, sopernici Nemčije, priložnosti in planil po njej, da poravnati svoje stare in nove račune? Na triplantanto med Rusijo, Francijo, in Anglijo ne damo mnogo in prav nič ne dvomimo, da v Londonu in v Parizu ni veselja za take pustolovščine. Ampak če je danes na Francoskem in na Angleškem miroljubje, kdo je porok, da ohranita te državi miroljubje še potem, ko plane bojna furija na dan v Evropi in ko se nudi lepa, vabljiva in zapeljiva priložnost za obračune. Nespametno bi bilo tudi slepo zanašanje na Italijo, ki gleda na albansko vprašanje pač z drugačnim očesom nego na dunajskem Ballplatzu.

Sedanji konflikt je nevaren, da zbudi na evropskem kontinentu vojno vseh proti vsem, ki bi s svojo bledo grozo prevpila napoleonske viharje. Dočim se črno-žolti bahači ošabno trkajo na prsi, češ: Mi smo mi in kdo nam kaj more! gledamo socialni demokratje treznejše na te nevarne reči in rotimo odgovorne faktorje v tej državi, da za vsako ceno odvrnejo od ljudstva grozeče gorje!

V OBLEGANEM SKADRU.

Poročevalec italijanskega lista »Corriere della Sera«, ki biva v obleganem Skadru, poroča obširno o trdovratnih bojih za Skader. Iz poročila posnemamo sledeče:

Riza beg, poglavar Skadra je mož na svojem mestu. V kratkem času je organiziral obrambo mesta vzorno. Povsod se čuti razboritega vojaka, ki ve kaj hoče in zmore. Od vsega začetka je vedel, da bo kmalu osamljen in je zato takoj pričel pripravljati obrambo. V Skadru je bilo nagromadene ogromno municije, namenjene v Berane, Peč in Prizren. Ker pa tem mestom itak ni bilo mogoče več pomagati, je ostal ves materijal v Skadru in je sedaj neprecenljiva opora obrambi. Še pred kratkim so dohajala od raznih strani ojačenja in še prihajajo. Z gor prihajajo bojevniki in še 11. in 12. novembra je dospelo 1500 redifov, ki so jih takoj utaknili v vojaško sukno. Najmanjše prestopke kaznujejo takoj na mestu in sicer kar najstrožje. »Na večer«, tako pripoveduje Berri, »sta se splazila dva grška vojaka, turška podanika, čez bojanski most, da uskočita h Črnogorcem. Nobenemu ni prišlo na misel, da bi ju zadrževal. Brez vseh besed so namerili nanja strojno puško in dvajset korakov za mostom sta se zgrudila.«

Riza beg je poln poguma. Že od vsega začetka je povdarjal, da bo dal Skader sovražniku mnogo opraviti. Danes, ko razpolaga s 25.000 res izborno za boj pripravljenimi vojaki in ima izvrstno arteljerijo na dobrih postojankah, izjavlja smehljaje, da Črnogorci ne bodo nikdar dobili Skadra. Šele če bi prišlo 30.000 Srbov z lepim številom baterij Črnogorcem na pomoč, bi se položaj zresnil. Ali zanj je dan, ko bodo korakali zavezniki zmagoslavni v mesto, še v daljni daljavi. Cene kruha so znatno poskočile, a ne zaradi pomanjkanja moke. Kilogram kruha velja okroglo tri albanske piastre, to je 60 vin. V skladiščih imajo še 8 do 10.000 vreč moke, ki jih skrbno čuvajo. Primanjkuje le kuriva, ker ga ne morejo več donašati iz okolice zaradi črnogorskega bombardiranja. Črnogorci še vedno niso popolnoma obkrožili mesta, ker še vedno prihajajo begunci. Le ne sprejemajo jih nič več v mesto. Kmetje prosijo milo za varstvo, a zaman. Vojaški oziri so odločilni. Kako bi se branil Skader, ko bi sprejel toliko gostov beguncev? Zato ne sprejmejo nikogar.

14. novembra so naenkrat pričele frčati krogle v mohamedanski mestni del. Najprej ena granata, potem se je vsula ploha granat. Mohamedanski mestni del je najgosteje obljuden. Med ženskami je izbruhnila panika, vse je begalo semintje v divji sili in teklo v krščanske mestne dele. Po hišah in cestah so se odigravali grozni prizori. Vse vprek so ležali moški, ženske in otroci na cestah. Najgosteje so padale granate na cesto, po kateri so bežale ženske z otroci. Matere so vpile, iz oči jim je gledal blazen strah, otroci so jokali in begali kakor zgubljene ovčice. »Moji trije sinovi so mrtvi« je bridko zavpila ena, izgovorila je le to, kar je na tucate drugih nemo doživelo. Ranjence so morali prepustiti njihovi usodi.

Črnogorci so tudi po noči obstreljevali mesto. Goreče hiše so dobro kazale smer, v kateri so morali streljati. Bombardiranje je bila pretkana zvijača; hoteli so izvabiti čete iz utrdb, da bi potem naskočili mesto. Ali Riza beg je ostro presodil položaj: na nevarno mesto je poslal le rezervni bataljon, na Tarabošu je pa ostala popolna, neskrčena posadka. Med tem ko Črnogorci neprestano streljajo in zapravljajo municijo, vlada pri Turkih železna disciplina glede streljiva. Riza beg je v tem oziru neizprosen. Noben patron, noben naboj se ne izstreli brez določenega cilja, v negotovost. 15. novembra so oddali Turki le 40 strelov. Infanterija strelja šele, če je zapletena v boj, ali tudi tedaj s čudovito mirnostjo. Vedno in vedno opominja poveljnik: nobenega nepotrebnega strela. Usoda mesta je odvisna od municije: kolikor več je ostane v skladiščih, tem dlje se bo branil Skader.

SRBSKI DRŽAVNIKI.

Državni poslanec sodrug Herman Wendel, ki je odpotoval na Balkan po naročilu socialno demokratičnega časniškega urada, pošilja iz Belgrada nastopno zanimivo poročilo:

Iz vsakega srbskega državnika bi zrezljali dober tucat nemških državnikov, ki bi nadkriljevali sovrstnike za dobro glavo.

To izvira odtod: vsi možje, ki vodijo usodo Srbije, so bili nekoč v bolj ali manj ozkih stikih z modernim socializmom in zrli v svet saj nekaj časa z marksističnega stališča. To se ne izbriše nikdar in prav gotovo ne zožuje obzorjo. Ko so vsi ti — Pasič, Paču, Protič in kakor so postali končno mogotci v državi sedanjosti, padno evropska vseučilišča, da si ugase žgočo žejo iz vira znanja in omike, tedaj jim je privrel nasproti kot najnovejša resnica moderni socializem — sklonili so se ter hlastno pili, pili. In če so postali končno mogotci v državi sedanjosti, ki ima seveda kmečko demokratično obliko, vzlic temu jim je napoj mladih let ohranil svežo kri in jasen pogled. Vsak od njih bi se šele tedaj sramoval socialistične preteklosti, ako bi ustavljal socializem s tako obnošenimi čuvarji, kakor dela to gospod Bethmann-Hollweg.

Med srbskimi državniki je vse polno zanimivih osebnosti, česar o nemških državnikih pri najboljši volji ne moremo trditi. Ministrski predsednik Pasič je bil v času svojih dijaških let v Curihu navdušen pristaš Bakuninov in je bil v ostrem nasprotju s Pačujem, svojim sedanjim tovarišem v ministrstvu, ki je bil takrat navdušen Marksist. Paču razpolaga še danes s krasno knjižnico socialističnih del in na sumu je, da redno čita »Neue Zeit«. Stojan Protič, minister za notranje zadeve, in poleg prejšnjih dveh tretji vodilni mož v staroradikalni stranki, je izdal svoje dni razpravo o Marksovi teoriji denarja, ki velja še danes za najpoljudnejšo razpravo o tej teoriji. Ko je moral v skupščini braniti reakcionaren tiskovni zakon, ga je branil nasproti našim sodrugom z že davno pozabljenimi Marksovimi članki iz »Rheinische Zeitung«. Tudi zbornični predsednik Nikolič je pred dvajsetimi leti izdal izvrstno poljudno delce o Marxovi vrednostni teoriji in ravnatelj državnih monopolov, Raša Miločević, je prevedel na srbski jezik Kautskyjevo delo »Oekonomische Lehren von Karl Marx« in prvi del »Kapitala« ima že preveden v rokopisu.

Finančno ministrstvo je poleg skupščine v senčnem in tihem parku. V teh vojnih časih stražijo vhode brambovci in orjaški orožniki so se vgnezdili v vratarjevo ložo. Vkljub vojnim časom sprejema gospod minister. Predsoba je obložena s pestrimi preprogami, iz srbskega industrijskega kraja Pirota, tik ob [illegible] meji — kmalu vidimo tudi že voditelja [illegible] financ. Paču je živahen, srednje velik gospod, ki nekoliko spominja na predsednika francoske republike. Beli brki nad ustnico so orumeneli od nikotina, ker Paču užiga eno cigareto ob drugi. Nemška govorica mu teče gladko, temperamentno in ognjevito govori, rojen govornik je, ki mu je vseeno ali razvija svoje nazore pred skupščino ali pa pred poedincem. Meni se o gospodarskih in političnih vprašanjih, naglaša miroljubnost Srbije in vojno potreb[illegible] posebno naglaša financielno vojno pripravo in genljivo je, ko ta goreči zagovornik Srbov in Srbije zakliče za posetnikom: »Ako pišete, bodite dobri s Srbi!«

Poleg tega, kakor živo srebro [illegible]nega temperamenta, je ministrski predsednik kakor medved. Mož, ki igra med Srbi vlogo Bismarkovo, je tudi v fraku bolj kmet kakor diplomat, ali kako izginejo vse diplomatične lokavosti zraven prave kmečke zvijačnosti in vstrajnosti! Njegove pretnje so nerodne, ali odločne, tudi nemška govorica mu ne poteka gladko, išče izrazov, ali če je trudoma izrekel stavek, tedaj je pa vlit kakor iz brona:... Brez realnih reform v Turčiji je vojna nieizogibna! Evropske vlade naj puste, da sami uravnamo vse, več ne zahtevamo! Ako se bodo vmešavale druge velevlasti, tedaj nam preti svetovna vojna! Gospod Pasić je nekoliko okoren, ali njegova politika ni okorna in srbske čete tudi ne, kar so dokazali zadnji časi. In slika tega moža, z grobimi, trdimi potezami na obrazu in sivo brado, bo visela, če se izteče vse dobro, še dolgo v kočah srbskih kmetov: Pasić, osvoboditelj Stare Srbije!

Velik skok je do Vladana Georgeviča, ki je bil nekoč najmogočnejši mož v Srbiji, v časih, ko je vladal slabič Aleksander, dokler ga ni spravila Draga. Ministrski predsednik je bil skoraj diktator. Študiral je v Nemčiji medicino, tudi Pasiću je bil medicinec, bil je leta 1870 prostovoljen zdravnik v lazaretu v Frankobrodu. Spisal je v nemškem jeziku roman »Golgata«, kjer opisuje konec Milanov in sploh Obrenovičev, napisal je celo vrsto spisov o turškem in srbskem vprašanju. Ogromna postava s sivo brado, sedi za pisalno mizo in njegov glas prigrmi kakor iz dna kleti, poza mu ni tuja in čudi se: »Kaj, Vi prihajate k meni, črnemu reakcionarju, Vi socialni demokrat?« In vidi se mu, da rad sam sebe posluša, ko govori o balkanskem problemu, o Bismarckovih načrtih delitve, ki jih je izvedel kot tajnost, in v uresničenju konfederativne misli vidi bodočnost Evrope... naenkrat zarožlja v politiko sablja, njegov sin stoji v sobi, odvetnik in rezervni častnik je, stoji tam kakor na odru in kakor bi hotel v tem trenotku umreti za domovino. Čez tri dni vpije čez šest kavarniških miz proti meni: »Jutri odidem na mejo! Če padem, ohranite me v lepem spominu!«

On, da bi padel? Pri pekih bo mož na svojem mestu, smrt za domovino prepušča drugim a ko se vrne, bo tem več govoril o junaštvu.

Morda mu delam krivico.

V vlaku Sofija - Niš - Belgrad sedita ločena Bolgar in Turek, ne loči ju le prostor v vozu, temveč ves svet sovraštva, ali oba sta diplomata: turški poslanik iz Sofije, ki zapušča glavno mesto in novi bolgarski poslanik na Ruskem. Gospod Bobčev, še pred kratkim

---

VLADIMIR SCHWEIGER:

Strojarjev Jaka.

V bregu nad skrivnostno Krko onstran zelenega loga, lahko rečeno divjega kraja, je bila postavljena ob skalo vegasta bajta. Visoka sloka vrata pol zidane, pol lesene koče, dvoje malih okenc, bolje lin, z eno samo šipo je bilo domovje znanemu ribiču Jaki.

Jaka je bil mal, tršat človek širokih pleč. Nosil je visoke rjavobote škornje, prave mehikajnarce. Klobuček je redkokdaj pokril, mu je bil prav tako majhen, kakor on sam. Izpod obrvi je blestelo dvoje mačjih oči, lica udrta, brada nemarno zaraščena, lesen nos in dolgi kakor somu zavihani brki, je bilo vse, kar je na zunaj karakteriziralo tega človeka.

Skrit in tih je bil. In po pravici so se ga bali babjeverni ljudje, posebno otroci, nadejajoči mu ime »povodnji mož«.

Zimo je celo preždel v svoji lopi, plel je mreže, rezljal razno orodje iz lesa, ali deval iz kože vjete vidre. Drugega posla ni poznal in ga niti imel, ker so mu bile življenjske potrebe jako tesne, nizkotne in neznatne kakor on sam.

Žne ni imel, kamoli otroke. Sorodniki so ga le redko obiskovali, največ po obilnem ribjem lovu.

Spomladi je lovil žabe, rake in jih razpečaval. Mali vrt za hišo je dobro obdelal, obsadil ga z različnim zelenjem, obrezal drevje, privezal trte in sedel v lopi, po dokončanem trudu čakaje vročega poletnega solnca.

V poletnih dneh je lovil gade in modrase z golo roko ali v precep. Obnašal se je ponosno pri tem opravilu kakor kralj narave. Gorje svojati, ako mu je nagajala pri tej priliki; s tisočerimi kletvami jih je razpodil, nagajive paglavce, s koli, cepci, krepelci, kamenji, debelimi in manjšimi. Zares smešna karikatura je bil ribič Jaka.

Včasih je redil kozo v staji za hišo, pasel jo je onostran reke v divjem gozdu, kamor jo je prepeljal s čolnom.

Čudna je bila še ta navada začaranemu starcu, da je sadil vsako leto sredi vrta na najlepšem mestu gredico najzaljših cvetic. Zjutraj in zvečer je sedel po celo uro tam in opazoval cvete, kremžil in gubal obraz in se pačil. Kanila mu je solza, obrisal jo je z golo roko ali ob rokav progaste kamižole. Potočivši par solz je vstal in odšel.

Ko se mu je zljubilo, je zaprl kočo, primaknil zapah, vzel vodo z nasado in odšel. Pod goro v bistrem potoku je lovil postrvi in druge ribe in se s težkim tovorom obložen vrnil domov po več dnevih.

Vsakdanje je bilo njegovo življenje enolično, vendar mikavo, tiho, globoko.

Nedelja je bila in vroče poletno popoldne.

Takrat je sedel Jaka v solnčni vročini pri cvetlični gredici. Otožen je bil in zlovoljen. Čelo mu je bilo nagubano, lice vdrto in bledo, brki razmršeni, le oči so se blesketale tako vražje izpod obrvi. Sedel je zamišljen in gosti oblaki črnih spominov so mu težili misli. Mislil je v mladost.

Gori na stezi za hišo je prišla urnih korakov žena, bolj strašilu podobna kakor človeku.

»Hej, Jaka! haha!« se je zarežala v dolino in se vražje smejala širokoplečatemu ribiču na solncu.

Bila je bližnja njegova sorodnica Nana.

Jaka se je ozrl v breg, obrnil srepo svoj pogled v njo in zlovoljno zategnil obraz. Tih je ostal.

Nana je stopila do njega.

»Kaj se tako pačiš?« je bil njen pozdrav. »Če ti ni prav, lahko precej odideš.«

»Taka je žlahta! Niti ne zinem, kaj bi rada, pa me že odganja. Kaj bi se vedno čmerika!?!«

Nič ji ni odgovoril.

»Pa bi se vendar, vraga, spravil v senco, tu se boš še spekel.«

»Saj sem že dejal!«

»Šentaj! Precej bom šla, samo še nekaj. Ali imaš kaj okroglega? Karte bi šla igrat, posodi!« In poškelela je vanj s polzdravim očesom.

Jaka se je dvignil, odšel v svojo bajto in Nana je stopala za njim.

Odprl je starinsko omaro, potegnil iz kota platneno vrečico in ji pomaknil v roko srebrn tolar.

»Hudič! da je premalo.«

Posegel je v drugič v vrečo in ji stisnil še en srebrnik. Obrnil se je vstran, solza mu je kanila in on si jo je otrl.

»Kaj ti je, da se jočeš?« je vprašala ravnodušno.

»Prezgodaj sem vstal od grede, ti si me zmotila, ti zmešala!! Sedaj bi bil šele čas. Gorje! danes umrem.«

»Šment te pocitraj, kaj si pijan ali se šališ!« Smejala se je Nana zadovoljno, ker je prejela denar. Silila je vanj, vendar je postala kmalu resna, ko je ugledala krvave solze na ribičevem obličju.

Jaka je ihtel kakor otrok, se vrgel v naročje Nani, svoji najbližji sorodnici, in tarnal in jadikoval.

»Strela božja! takega te še nisem videla kakor si danes. Povej vendar, kaj ti je!« In zrla je vanj skozi z mrežo prerasteno oko.

»Nana, čuj! slušaj!«

Nana je sedla na staro škrinjo, Jaka je stal poleg.

»Nana, poslušaj me! Vsak dan sem sedel ob oni gredici. Mislil sem na mlade dni, na one dni, ko sva se z Minko ljubila pri oni kapelici v mraku, v svetem času, poljubljala se in bila srečna. Spak sem bil in vsi so me zaničevali, le zala beloroka Minka me je ljubila. In jaz sem ji vračal ljubezen, dasi slab, nezmožen človek, ljubil sem jo vdano. Vsak dan sva se shajala na onem tihem kraju. Nekoč pa sem prišel ob navadni uri in ni je bilo! Čakal sem jo, ni je bilo. Dolgo sem bdel pri oni kapeli, kjer je stala bleda svetnica s kelihom v roki. Zazrl sem se v njen obraz, zrl jo nepremično, ustne so se pričele sameposebi gibati, molil sem in čakal Minke. A ni je bilo. S težkim srcem in črnimi mislimi sem se vrnil pozno v noč. Legel sem oblečen v postelj — vse mi je živo pred očmi in do jutra nisem zatisnil očesa. Naenkrat sem zaspal in sanjal morilne sanje. Minko sem videl v tesni krčmi v kotu pred razpelom v družbi mestnih postopačev. Jokal sem se in pretakal solze, a ona se je smejala, smejala se meni, svojemu zaročencu. Krvave solze sem potočil, zaklel se brezbožno in planil v sanjah kvišku. Prebudil sem se, solnce je stalo že visoko na nebu.

Drugo noč sem zopet čakal in ni je bilo. Odšel sem domov manj žalosten. Tretjo noč stal zopet ob kapeli. Čakal sem jo. Ni prišla. Dolgo sem čakal, nestrpno čakal in tesno mi je bilo pri srcu. Spodaj je šumel jez, drvili so se vali, dvigali se, drveli so dalje, požiraje drug drugega. Šumela je voda v curku vabljivo in prijazno, skoro bi stopil človek dol, da se vtopi, da ga pogoltnejo vali in odneso s seboj, pokrije hude mučne boli, ki jih seka mlademu in neizkušenemu srcu nesrečna ljubezen. Premagal sem se in odšel domov. Grozna je bila noč in plašljive sanje so ustajale v mojem srcu. Morilo me je zelo, obup, gorje. In takrat bi bil kmalu umrl gorja in boli. Za večer drugi dan sem hitel skozi ulico domov. Tu me obsuje svojat, mestni pobalini, in me prično pikati in se rogati: »Kje je Minka?« »Pustila te je, spak brkati, in šla z drugim.« »Poročila se je včeraj, v svatih sem bil!« »Jaz tudi, pozdravit te pusti!« Črno se mi je delalo pred očmi, odšel, pobegnil sem domov. Sram me je bilo samega sebe. V mraku sem sedel v čoln ob vodi in zrl dolgo, dolgo

naučni minister, je debel, pokojen gospod, rad govori, prerad, ki hoče vedeti to in ono o razmerju socialne demokracije do vnanje politike. Pravi: »Prijatelj moj!« in me udari na koleno, govori in izprašuje, izprašuje in govori... Turek, Mukbil beg, je molčeč Tartar, s prevzetnim in lokavim izrazom na obrazu. Toži, da so balkanske države porabile petkratno nesrečo Turčije — italijansko vojno, upor v Jemenu, upor v Albaniji, razsute finance, strankarske boje v notranjosti — in se vsule čez otomansko državo. Ali na vprašanje, kako je z reformami v Macedoniji, pogleda sovražno okolo sebe in molči. Šele ko pride pogovor na armado, postane zgovornejši, hvali enodušnost med oficirji in meni: »Šest stoletij bojne slave je za turškimi vojaki!« In zaničljivo se ozre na sivobrade srbske brambovce, ki plujejo mimo oken hitečega vlaka, v obnošeni kmečki suknji, ovčjimi kapami in opankah, ki seveda ne diše po mazilih in se ne bleste v paradnih uniformah. Šest stoletij bojne slave! Kaj je danes ostalo še od nje?

Militarizem in ljudska izobrazba.

Glede poveličevanja civilizačnega dela evropskih držav utegnemo imeti šele tedaj pravo sliko, če primerjamo izdatke za izobrazbo z onimi za vojaštvo. Taka primerjava nam končno jasno pokaže, da evropske »kulturne« države tiče še popolnoma v barbarstvu.

Pojasnimo najprej prav poljudno pojma militarizma in ljudske izobrazbe. Militarizem je vežbanje ljudi v vojašnicah, kako rabiti orožje, toda ne proti divjim zverinam, marveč proti enakim ljudem. To vojaško vežbanje je torej predvaja za uničevanje množice cvetočih človeških teles. In izkušnja uči — in tudi najnovejša balkanska vojna to dokazuje — da te, ki najboljše razumejo tako divjanje proti človeškemu življenju, časte kot »slavne junake«. Ne gre za to, kako se vrši to pobijanje. Boj junakov v starem veku, prsa proti prsim, z lica v lice, to je dandanes zastarelo. V današnjih modernih vojskah pa gredo za tem, da uničijo čim več človeških bitij. Kako se to izvrši, to nima pomena. Ali z zvijačnim napadom ali s skrito mino ali pa mečejo na speče čete razstreljivo iz zraka, ali pa tudi čete bežečih vojakov, ki so pometali proč orožje, da lažje beže, ki se ne morejo prav nič braniti, odzadaj na tisoče potolčejo — vse to je »junaško« in strategično naravnost »občudovanja vredno«. Zavratni umor, ki ga smatramo v navadnem življenju za najbolj gabno dejanje, velja v modernem vojevanju kot gigantsko in heroično dejanje, in čim večje je klanje, ki se je izvršilo in čim več človeških bitij je žrtvovanih, tembolj občudujejo in slave vojaškega stratega zaradi dejanja ki so mu se žrtvovale množice življenja polnih bitij.

To je bistvo modernega militarizma. In kaj je ljudska izobrazba? Načrtoma izvedeno dviganje duševnega obzorja ljudskih mas s poučevanjem v vseh izobraznih strokah, ki, čim temeljitejše in obširnejše je, bolj povzdiguje človeka nad žival, zavede iz barbarstva v civilizacijo in ustvarja iz ljudi ne le duhovita in inteligentna, marveč tudi izobražena in plemenita bitja. To je glavni namen izobrazbe. Vzvišen je ta cilj in služi človeškemu napredku. Militarizem in njega posledice, pa ni nič drugega nego barbarstvo starih časov, spojeno z zavratnostjo in zvijačo. Ali more biti še večjih nasprotij?

— Oglejmo si sedaj še številke, ki jih porabljajo »krščanske države« evropske za militarizem in za ljudsko izobrazbo. Velika razlika med temi številkami naj nam dokaže, koliko pravice imajo te države, ponašati se s civilizacijo.

Vseh 17 znatnejših »krščanskih« evropskih držav izda na leto za vojaške namene in sicer ob mirnem času 6232 milijonov. V miru torej! Ob vojnem času bi bilo to le prav minimalen znesek v primeri z onim, kar bi izdali takrat.

In koliko dajo te države za kulturo, za potrebno ljudsko izobrazbo? Nekoliko več nego četrtino tega, kar dajo za militarizem ob mirnem času, namreč 1450 milijonov! Toda niti ta primeroma malenkostna vsota ne pride v prid pravemu ljudskemu pouku! V tej svoti so všteti vsi izdatki za duhovščino — in člani tega stanu dobivajo večinoma prav lepe plače, nekateri imajo dohodke, ki jih utegnejo knezi zavidati.

Nemčija daje za vojaštvo na leto 1112 milijonov, za ljudsko izobrazbo pa 372 milijonov, torej trikrat toliko za vojsko nego za izobrazbo. Avstrija in Francija dajeta 3 in polkrat toliko za vojaštvo kakor za ljudsko izobrazbo, pobožna Španija štirikrat, Belgija tudi štirikrat, Holandska,j Angleška in Ogrska pa celo 4 in polkrat toliko denarja za vojaške kakor za izobraževalne namene. In Italija, ta siromašna država rabi za svoje vojaštvo 6 in polkrat toliko kakor za šole, barbarska ortodoksna Rusija pa kar 13krat toliko. Za izobrazbo ima naslednja veledržava na razpolago komaj 60 milijonov, za militarizem pa 768 milijonov. Rusijo prekaša v tem pogledu le še Portugalska, novopečena republika, ki izdaje na leto za vojaštvo 49 milijonov, za ljudsko izobrazbo pa cele tri milijone.

To so tiste evropske države, ki so tako ponosne na svojo kulturo in civilizacijo. Za vojsko, za barbarstvo mečejo vsako leto milijarde, češ, da je to potrebno za »vzdrževanje miru«. Pravzaprav so pa to posledice imperialističnih želja po ropu, ki imajo edino namen, koristiti kaptalizmu in ljudske mase pa znašajo milijone v ta namen, od česar pa ne morejo nikoli imeti bistvenega dobička.

Ljudska izobrazba ostaja pastorka kapitalističnih držav. Zakaj bi bilo mar treba več znanja. Ljudstvo bi postalo pametneje, pa bi se ne dalo več slačiti po tolikih davkih in carinah, pa tudi bi se ne dalo postreljati s topovi brez potrebe!

Zaradi tega pa, ker države daleko ne store svoje dolžnosti glede ljudske izobrazbe, mora ljudstvo sezati k samopomoči in vzgojiti krepak narod, ki bo sodil sedanje barbarstvo z drugačnega, pametnejšega vidika.

Ne ubijaj! Ne ubijaj življenja pa tudi ne napredka, ker le ta nas more povesti iz teh krvoločnih in barbarskih razmer v boljšo dobo prosvetljeno, kjer ne bo suženj pobijal sužnja, marveč bo prost — rod človeški.

---

nepremično v tiho, leno strugo. Naenkrat zapazim črno piko sredi vode. Odpnem čoln in jadram tja. In glej čudo! Mrtvo truplo Minke priplava po vodi, obup in žalost mi trga srce, sklonim se nad vodo, objamem drago, jo položim v čoln in odveslam k bregu. Rešil sem uganko in spoznal, da so hujskači pregovorili in zaslepili njo, da je končala življenje. Sredi vrta izkopljem v noči jamo in pokopljem njo vanjo. Zlata Minka spi na mojem vrtu petdeset let in ravno danes so dopolnila svoj tek. Danes sem sedel ob njenem grobu, a si mi ti zamotala sladko in grenko uro. Zunaj se zbirajo valovi, vihar bo, nevihta in jaz se prav danes, prav danes utopim... Danes umre vdrugič moje mrtvo življenje... Planil je kvišku, zanetil ogenj kakor pobesnel, vžgal svojo bajto.

Ven je tekel, kjer se je usula med tem ploha, skočil v čoln ob bregu in divje pognal v valovje.

Nana je stala kakor okamenela nekaj trenotkov, nad njo ogenj, goreča hiša, pod njo v razburkanem valovju pobesnel ribič Jaka.

Nana je pograbila vrečo z denarjem, plaha je postala pred kočo. Švignil je blisk in vzel Nani vid, treščilo je sredi v Krko . . razbil se je čoln, pogreznil se povodni mož v valovje... in Nana je hitela domov.

Pol ure pozneje je sedela Jakova sorodnica v propali družbi sredi krčme, pela je in se smejala že pijana na glas:

»Na pij, hudič! Danes je vse zastonj, pijte! Mečimo karte! Danes imam denar, [illegible]o!?«

Ob steklo v oknu so padale deževne kaplje, da so šipe šklepetale. Zunaj je še vedno lilo.

Ljubljana in Kranjsko.

— **Za tiskovni sklad »Zarje«** so zbrali na članskem zborovanju konzumnega društva za ljubljansko okolico na Savi šest kron, na Koroški Beli štiri krone, skupaj deset kron v protest proti sobotni konfiskaciji »Zarje.« Hvala lepa darovalcem. Živeli nasledovalci in posnemovalci!

— **V Moste, Udmat in Zeleno jamo.** Člansko zborovanej vseh članov »Konzumnega društva za Ljubljano in okolico«, ki kupujejo v prodajalni Udmat, Bohoričeva ulica, bo danes zvečer pri Pavšku na Martinovi cesti. Želi se obilne udeležbe.

— **Shod socialno demokratičnih delavcev v Borovnici,** ki se ga je udeležilo 73 delavcev s proge, je uspel kar najlepše. Za predsednika shodu je bil soglasno izvoljen sodrug A. Jan, za zapisnikarja sodr. Lavrič. O delavskih razmerah so poročali sodr. Jan iz Ljubljane in došla poročevalca sodruga Rupar in Kokol. Takih shodov si želimo.

— **Jesenice.** »Konzumno društvo za Ljubljano in okolico« je sklicalo na nedeljo dopoldne redno letno člansko zborovanje, ki je je vodil mesto službeno zadržanega sodr. Jereša sodrug Pintar. K dnevnem redu je poročal ravnatelj sodr. Ant. **Kristan** iz Ljubljane. Na podlagi letnega poročila nam je podal sliko delovanja našega društva, ki je zadovoljivo. Orisal je tudi razvoj naše jeseniške prodajalne, ki je že po prometu **peta** v vrsti prodajalen. V naši jeseniški prodajalni se je v minolem poslovnem letu prodalo blaga za 47.743 kron 98 vin. Upamo pa, da bo v letošnjem letu še boljše, kajti novi člani in konzumenti se pripravljajo. Ljudje pač že povsod spoznavajo **vrednost in pomen** konzumnega društva. — Na zborovanju smo izvolili delegate za občni zbor društva ter sklenili, izbrati širši zaupniški odbor, ki bo skrbel za agitacijo. — Govoril je na zborovanju tudi sodr. Cugvitz iz Save o razvoju tržaških delavskih zadrug in stavil tržaške konzumente za zgled nam. —r.

— **Jurčič v angleščini.** Dnevnik »Herald« v Dulutku v Ameriki je pričel priobčevati prevod Jurčičevega «Jurija Kozjaka«. To Jurčičevo povest je pod naslovom »The Adventures of George Kozjak« prevedel v angleščino naš rojak Ivan Movern, doma iz vasi Črešnjevec pri Semiču.

— **Izpred ljubljanske porote.** Porotne obravnave so se pričele včeraj. Dopoldne je bil obsojen 24letni Jakob Ferlič, pristojen v Trato, ki je z lopato ubil Franceta Hitija. Ferlič je bil obsojen na tri in pol leta težke ječe.

— **Iz gledališke pisarne.** Jutri v torek se za par-abonente uprizori Dregelujeva štiridejanska komedija **»Če frak dobro pristoji«,** ki je ob svoji premieri tudi našemu občinstvu izvanredno ugajala. Kritika je soglasno priznavala, da je lahkotna zabava, ki jo nudi ta izborno uspela burkasta komedija, zelo prijetna in da igra spričo svoje zabavnosti zasluži, da jo poseti vsak, kdor se hoče dodobra nasmejati. Pri predstavi sodeluje orkester »Slovenske Filharmonije. — V sredo izven vsakoršnega abonementa druga **ljudska-kronska predstava.** Začetek ob osmih zvečer. Uprizori se Sudermannova drama **»Tiha sreča«,** da se tudi širšim krogom da prilika, seznaniti se z delom dramatika, ki ga nemška literatura prišteva svojim najboljšim možem. Opozarjamo nato, da je kritika uprizoritev te igre soglasno označila kot uzorno in se o sodelujočih izražala s kar najlaskavejšimi izrazi. Glasbena uprizoritev je za ta večer nemožna, ker je »Slovenska filharmonija« zaposlena. V četrtek **»La Traviatta«** **Ljudska-kronska predstava v slovenskem deželnem gledališču.** Opozarjamo na to, da bo v sredo zvečer druga ljudska-kronska predstava. Začetek ob osmih zvečer.

Opera »La Traviatta« se je v našem gledališču v soboto zvečer in v nedeljo popoldan pela z uspehom, ki je onega prve predstave daleko nadkrilil. Zlasti se je tenorist, g. Vondra, pri reprizah tako ugodno razvil, da je bil po vsej pravici izdatno udeležen na toplem priznanju, ki je uprizoritev spremljalo od dejanja do deajnja. »La Traviata« na našem odru zasluži, da še nekaj kratov privabi občinstva za polno hišo.

— **Na bojišče.** 300 Srbov se je peljalo v soboto zvečer ob pol 7. skozi Ljubljano na bojišče. Včeraj ob pol 1. ponoči se je skozi Ljubljano peljalo zopet okolo 300 Srbov in okolo 300 Bolgarov. — Od del pri kanalu v Ljubljanici je bilo v soboto zopet mnogo Črnogorcev poklicanih domov. Tukaj so uredili svoje stvari in odpotovali.

— **Turški vjetniki mimo Ljubljane.** V nedeljo ponoči se je mimo Ljubljane peljalo pet železniških voz turških vjetnikov iz tripolitanske vojske. V štirih vozovih so bili turški prostaki, v enem pa turški častniki. Italija jih je sedaj vrnila Turčiji. Iz voz ni smel izstopiti noben Turčin. Na kolodvoru je bilo polno orožnikov. Do konfliktov med na kolodvoru navzočimi Bolgari, Srbi in Turki ni prišlo. Nedavno je bilo v Trstu drugače. Ondi so srečali na ulici Bolgari Turke. Bolgari niso rekli Turkom besedice, samo pesti so vzdignili in pričeli mahati po Turkih. — V zaprtih vozovih je bilo 149 Turkov, med njimi 12 častnikov.

— **Umrli so v Ljubljani:** Martin Slivnik, delavec, 73 let. — Marija Žadar, posestnikova hči, 10 let. — Helena Kaštrun, žena železniškega delavca, 54 let. — Marija Potokar, posetnikova žena, 77 let. — Viljem Gričar, delavec, 64 let. — Ivan Tomc, preužitkar, 70 let. — Janez Cerar, občinski ubožec, 63 let. — Marija Lužovec, žena tovarniškega dealvca, 43 let. — Gregor Kastelic, prevoznik, 32 let. — Jera Mrak, žena vpokojenega železniškega čuvaja, 66 let. — Franc Ocepek, delavec, 17 let.

— **Pogorela** je v nedeljo zjutraj ob štirih, dne 24. t. m., žaga na Fužini poleg graščine na Mirni, last graščaka Karola Mulleya. Mirnski gasilci so bili kmalu na mestu požara in ubranili, da ni pogorela poleg stoječa mlatilnica, ki je precej veliko poslopje z mlatilnim strojem, ki ga goni vodna moč.

— **Najden utopljenec.** Včeraj zjutraj so našli v Gradaščici nad Kolezijo pleskarskega pomočnika Ivana Rožiča. Navedenec si je slekel obleko ter jo položil na bregu, potem pa šel nag v vodo. Njegovo truplo so prepeljali v mrtvašnico k sv. Krištofu.

— **Smrtna nezgoda na lovu.** V nedeljo 24. t. m. popoldne ob dveh je šel podzakupnik loškopotoškega lova gospod Anton Kordiš, trgovec in posestnik v Travniku s par gonjači na lov. Pri gonji mu je priletela na strel lisica. Gospod Kordiš je imel puško dvocevko. Ustrelil je na lisico in jo tudi zadel, a ker je vendar poskusila bežati, je g. Kordiš obrnil puško in s kopitom udaril po lisici. Tedaj pa se je sprožila druga cev in je zadela g. Kordiša tako nesrečno, da je na mestu obležal mrtev.

— **Izgubljeno in najdeno.** Služkinja Terezija Plahotova je izgubila denarnico, v kateri je imela 40 K denarja. — Šivilja Antonija Mlakarjeva je izgubila črno svilnato spodnje krilo. — Meta Gebertova je izgubila rjavkast plet. — Posestnica Ivana Skerjančeva je izgubila žensko ogrinjačo. — Neki živinozdravnik je pomotoma vrgel v lijak 400 K vredno zlato zobovje, ki je šlo v kanal. — Delavec Vinko Zima je našel kratko verižico. — Užitninski paznik Dragotin Paš je našel hranilnično knjižico »Ljudske posojilnice« z vlogo 1500 K. — Posestnica Pavla Knifičeva je našla denarnico z večjo vsoto denarja. — Frančiška Urbančičeva je našla žensko ročno torbico z denarnico in manjšo vsoto denarja.

— **Kinematograf »Ideal«.** Od ponedeljka 25. do inkl. petka 29. novembra: Izven sporeda »Pot do uspeha«. Velezanimiv film za trgovce in za one, ki hočejo postati trgovci! Poučljivo za mlade in stare. — Spored za torek 26., sredo 27. in četrtek 28. novembra 1912: 1. Redham, poletne vaje. (Naravni posnetek). 2. Nune, nedeljski lovec. (Velekomično). 3. Molitev otroka. (Lepa ameriška drama v dveh delih). 4. Žurnal Pathe (Kinematografska poročila. Najnovejši dogodljaji, šport, moda itd.) 5. Najnovejše iz balkanskih bojišč. (Avtentični vojni posnetki.) 6. Tragedija matere. (Svetovna učinkovitost Nordiskfilm Co. z znamenitim nemškim igralcem Ferdinand Bonom in veliko norveško tragedinjo Ragno Wettergreen v glavnih vlogah.) Samo zvečer. 7. Maks je bahač. (Komična učinkovitost z ljubljencem obiskovalcev kinematografa Maks Linderjem.) Sobota: »IV. zapoved«. (Židovska drama iz Gheta. Zelo originalno.) Dalje »Ljubezenski dogodek«. (Učinkovita veseloigra). Prihodni torek: Asta Nielsen: »Če pade krinka«.

Goriško.

— **Velik požar v Gradežu.** V soboto zjutraj je izbruhnil ogenj v velikem petnadstropnem hotelu Lido v Gradežu. Hotel je opremljen z najmodernejšim komfortom, toda sedaj je bil k sreči prazen. Ogenj se je tako hitro razširil čez celo stavbo, da je bilo nemogoče hotel rešiti in so se gasilci morali omejiti le na lokalizacijo ognja. Tudi to je bila vrlo težka naloga, kajti hud veter je trgal velikanske plamene in iznad hiše so se dvigali celi roji žarečih ogorkov, ki jih je raznašal veter daleč na vse strani. Pritisnila je tudi taka vročina, da je bilo nemogoče priti blizo in da so se sosedne hiše že samo od vročine vžigale. Hotel je popolnoma zgorel in danes štrle v zrak le še močno ožgani, že tudi deloma razsuti zidovi. Škoda znaša čez 200.000 kron. Glede postanka ognja trdijo vsi, da je bil ogenj podtaknjen in ta vest postaja vedno bolj verjetna. Nekateri so videli pred požarom nekega neznanega moškega, ki se je sumljivo potikal okrog hotela, dasi je bil hotel zaprt. Naknadno so prišla poročila, da se je užgala tudi sosedna vila višjega rudarskega svetnika Bauerja. To vilo se je sicer posrečilo gasilcem rešiti, vendar pa je povzročil ogenj na in v vili 15.000 kron škode. Dalje je delno pogorelo tudi zimsko kopališče. Skupno škodo cenijo do sedaj na približno pol miljona kron. Vesti o hudobnem zažigu se vedno bolj širijo, orožništvo je uvedlo obširne preiskave in mrzlično iščejo že omenjenega sumljivega tujca. Do sedaj so izvedeli o njem, da je bil srednje star elegantno opravljen mož, in da je zapustil nekaj pred požarom prazen hotel in zaprl za sabo vrata s ključem. Nato je šel v kavarno, kjer je vprašal, kdaj pelje prvi parnik v Trst. Ker je bil pa tisti dan zaradi hude burje promet ustavljen, se tujec ni mogel odpeljati. Sumijo, da se skriva kje v mestu ali pa je pobegnil na deželo.

— **Vlak je skočil s tira.** V petek zjutraj je skočil med postajama Nomenj in Sotesko vlak s tira. 5 vagonov je močno poškodovanih. Vlaki so imeli zamude.

— **Mrtvega v zapuščenem vinogradu** so našli dne 19. t. m. med Vel. Žabljami in Vrtovčami 60letnega Filipa Vrtovec iz Šmarij. Sodi se, da je bil ondi mrtev 8 dni, a ga nikdo ni pogrešal.

— **Velikega psa je ustrelil** v Gorici mestni redar Tiberio in sicer v ulici blizu kmetijske šole. Pes je stal pred hišo št. 19. in ni pustil nikogar noter ne ven. Naznanili so to mestnemu redarju Tiberiju, ki je šel nad psa z revolverjem. Ustrelil je nanj in pes je ranjen tekel na polje, kjer je padel in crknil. Pes je bil last g. M. Gasserja iz Tržiča.

Trst.

— **Shod strankinih pristašev** bo v petek 29. t. m. v mali dvorani v »Delavskem domu«, ulica Madonnina 15. Sodrugom priporočamo, da se udeleže tega važnega shoda v največjem številu.

— **Predavanje o ljudski komuni** v »Ljudskem odru« minolega petka in sobote je uspelo v moralnem oziru naravnost sijajno. Ne tako v gmotnem pogledu. Sodrugi so briljirali z odsotnostjo. Ne more jih opravičiti ne slabo vreme in noben drug izgovor. Snov, ki si jo je izbral predavatelj, sodrug Franc **Milost,** je tako zanimiva in podučna za vsakega socialista, da bi bilo pričakovati res večje udeležbe. Predavanje je bilo tako skrbno sestavljeno, da zasluži predavatelj vse priznanje, četudi ni ne doktor ne profesor. Tisti sodrugi, ki niso prišli k predavanju, zaničujejo le sami sebe, če mislijo, da ne bi zamogli od predavanja delavca-samouka pridobiti ničesar za razširjenje svojega duševnega obzorja. Da so v zmoti, dokaže jim »Ljudski oder« tem, da priobči Milostovo predavanje v celoti v »Zarji«.

— **Odbor »Ljudskega odra«** pozivlja vse sodruge, ki so se vpisali v tečaj **italijanskega jezika,** da zahajajo redno k pouku, sicer bo prisiljen, četudi nerad, suspendirati tečaj. Sodrugi imajo priliko zadobiti dobro podlago v italijanskem jeziku, ker imajo v učitelju sodrugu **Nicolou** izbornega strokovnjaka. Novi člani tečaja se sprejmejo le še v teku prihodnjega tedna. Poduk se vrši vsako sredo in soboto od 8. zvečer v železničarskem tajništvu »Delavskega doma«.

— **Pogreb sodruga v Škednju.** Pretečeni torek so škedenjski sodrugi spremili k zadnjemu počitku starega in vztrajnega sodruga Mikeža, ki je umrl dan poprej po kratki mučni bolezni. Sodrugi so priredili blagemu pokojniku lep pogreb. Pred dolgim sprevodom se je pomikal mrtvaški voz. Pred vozom sta pa dva sodruga, en Srb in en Turek, nosila venec iz rdečih nageljnov. Žalujoči rodbini izrekamo iskreno sožalje.

— **Zoper vojno.** Včeraj se je vršila v Trstu demonstracija slovenskih, ki so v velikem številu korakali po tržaških ulicah pojoč delavske pesmi in vzklikajoč zoper vojno: »Dol z vojno!« »Živela internacionala!« Intervenirala je policija, ki je s svojim kazaškim postopanjem še bolj razdražila množico. Pričel se je lov po ulicah za demonstranti, ki so se potem zopet zbirali v skupino in nadaljevali demonstracijo. Aretiranih je bil več oseb. Da je občinstvo simpatiziralo z demonstranti, ni treba posebno poudarjati. Zlasti je postala demonstracija živahna okolu kavarne »Union«.

— **Tepež zaradi vojne.** Zaradi vprašanja o stališču, ki naj ga zavzameta Avstrija in Italija glede na balkansko vojno, sta se pošteno stepla delavca Dominik Calderan in Peter Kolobič. Kolobič je sunil Calderana dvakrat z nožem v hrbet. Obe rani sta hudi, ena celo nevarna, ker so ranjena tudi pljuča. Calderan je sedaj v bolnišnici, Kolobič pa je bil aretiran in se nahaja v zaporu. Kakor kaže, zbuja vojna izredno blaga čuvstva.

— **Detomor.** Ljudje so govorili, da je Roza Valente, stara 20 let, iz Kastanje pri Poreču, stanujoča na Greti št. 80 umorila svojega novorojenčka. Govorica je naraščala in se tudi vedno bolj utrjala, posebno ker so našli v kanalu v bližini njenega stanovanja »posteljco«, in so se našle tudi osebe, ki so pričale, da so videli nekoga, ki je zagnal to stvar z okna Rozinega stanovanja v kanal. Končno so osumljenko aretirali. Telesna preiskava je dognala, da je porodila šele pred tremi ali štirimi dnevi. Valente je končno priznala na policiji, da je porodila, da je imela intimno razmerje z vojakom 97. pešpolka, ki se nahaja sedaj v Belovaru in ga poznala komaj par dni. Izpovedala je, da je porodila brez pomoči, ne vedoč, ali je novorojeni otrok živ ali mrtev in ne slišavši, ali je kaj jokal ali ne. To se je zgodilo prošli petek. Malo trupelce je zavila v kos papirja in je potem vrgla v morje pri Sv. Andreju v bližini svetilnika. Priznala je nadalje, da je porodila s sedmimi meseci. Vrgla pa je trupelce v morje, ker se je bala svojih staršev, ki bi jo spodili iz hiše, ko bi izvedeli za njen greh. Roza Valente je mati 14mesečnega otroka, po imenu Josipa, ki pa ima zopet drugega očeta. Valentovo so izročili sodišču.

Mirovni zbor internationale.

V Bazileji na Švicarskem so se zbrali zastopniki delavstva iz vseh dežel. Ne mladostni sanjači, ne brezkrvni teoretiki, ne osebojniki. Izkušeni parlamentarci iz vseh evropskih parlamentov, strokovni vodniki z miljonskimi armadami organiziranega delavstva, zaupniki najsilnejših političnih organizacij sveta, krmarji socialističnega časopisja, ki govore dan za dnem v vseh jezikih miljonom čitateljem. Različni so njih jeziki, ampak vse združuje železna vez delavske solidarnosti, vse navdaja ena misel: nesmrtna misel mednarodnega socializma, vse spaja ena volja: ohraniti evropskim narodom mir.

Po vsem svetu, kjer stoje tovarne, kjer ropočejo stroji, je vstal delavski narod proti vojni vihri. Na Balkanu, kjer so razbrzdane nacionalne strasti pognale ves narod na bojišča, so ostali socialni demokratje trdni in se z občudovanja vrednim pogumom uprli vojnim navdušenjakom: v Belgradu kakor v Sofiji v Atenah kakor v Bukareštu. V državi carja, ki pravkar preteč pošilja svoje vojske na mejo, je zatirani proletarijat v velikanskih protestnih stavkah ugovarjal oboroževanju. Italijansko delavstvo, ki se je tako hrabro ustavljalo tripolitanskemu ropu, francoski proletariat, ki je v hudem boju s francoskim šovinizmom, angleško delavsko ljudstvo, ki je ob burski vojni branilo pravice Burov zoper atentat velikobritanskega imperializma, nemški proletariat, ki je postavil svoje mogočne ustanove v službo miru — vsi, vsi so poslali svoje izkušene vodnike v Bazilejo, da manifestirajo zoper vojno.

Mogotci evropskih cesarstev in kraljestev in dežel ne bodo preslišali grmečega glasu delavske internacionale, ki se iz tihe Bazileje razlega po vsem svetu. Ti, ki terjajo mir, so besedniki onih, ki se nanje obračajo mobilizacijska povelja, zaupniki ljudstev so, ki doprinašajo vojne žrtve in ki plačujejo vonje račune. Glas iz Bazileje je vsem evropskim mogotcem v teh resnih trenotkih svarilo in opomin!

* * *

Bazileja, 25. novembra.

Včeraj je bil otvorjen kongres. V imenu socialistične stranke v Bazileji je pozdravil delegate vladni svetnik sodrug **Wullschläger** naglašajoč, da pozdravlja protestno akcijo zoper razširjenje balkanske vojne tudi velik del meščanstva, kar se kaže tudi v adresi

ki jo je poslala bazilejska vlada.

Adresa izraža zadovoljstvo, da stremi kongres za lokalizacijo vojne. Vlada želi delegatom od vsega srca, da dosežejo svoj namen in vlada pozdravlja kot dobrodošle goste.

Ta izjava je bila sprejeta z viharnim odobravanjem.

Sodrug **Anseele** se zahvaljuje v imenu mednarodnega tajništva. Razmotrivajoč politični položaj v Evropi omenja, da bo evropska diplomacija pustila balkanskim državam sadove njihovega vojnega pohoda. Francoske in angleške socialiste svari, da se ne dado premotiti in zapeljati od šovinistične in kapitalistične gonje proti Nemčiji.

Prvo sejo ja zaključila volitev predsedništva. Za predsednika je bil izvoljen državni svetnik sodr. **Greulich**, za podperdsednika sodrugi: **Pernerstorfer**, dr. **Adler** (Avstrija), **Haase** (Nemčija) in **Sakazov** (Bolgarija).

Popoldne je bila v katedralki

velika mirovna demostracija.

S posebnimi vlaki se je pripeljalo z vseh strani Švice in Alzacije in Badenskega na tisoče udeležencev. Cerkvene oblasti so prepustile za zborovanje cerkev. **Zborovanja so se udeležili tudi oficialni zastopniki vlade, velikega sveta in cerkvene sinode.** Ob treh, ko se je zborovanje začelo, so zazvonili vsi cerkveni zvonovi. Na cerkvenem koru, nad glavami vladnega zastopstva, je bila pritrjena velika rdeča zastava, na obeh straneh pa so stale v špalirju zastave različnih socialističnih društev in strokovnih organizacij.

Orglje so zaigrale koral in bazilejski vladni predsednik sodr. **Blocher** je z lece pozdravil goste in odposlance, na kar je v imenu nemške socialne demokracije govoril sodr. **Haase**. Za njim sodrug **Keir Hardie** iz Anglije, ki je v ostrih besedah obsojal šovinistično gonjo angleških imperialističnih krogov proti Nemčiji, ogrožajočo svetovni mir.

V imenu švicarskih sodrugov je govoril stari **Greulich**.

Edini socialistični poslanec v bolgarskem sobranju, sodrug **Sakazov**, ki je v bolgarskem parlamentu glasoval proti vojni in prihitel naravnost z bojišča v Bazilejo, je opisal strahote vojne in izvajal, da vlade balkanskih držav niso šle za reformami v turških pokrajinah, temveč za teritorialnimi pridobitvami. Kdor se je udeležil vojne, se je uveril, da je socializem za balkanske narode edina rešitev.

Sodrug dr. **Adler** izvaja, da visi na plečih avstrijskih delegatov težka odgovornost. V kratkem se odloči vprašanje: Vojna ali mir. Avstrijski narodi ne potrebujejo vojne, pač pa večje kulture, izobrazbe in nekaj več svobode.

Za njim govorita še sodruga **Jaurès** in **Daszynski**. Hkrati so pred katedralko pod milim nebom govorili mnogoštevilni drugi govorniki.

Na začetku

današnje dopoldanske seje

se je sodrug **Greulich** spominjal kongresa stare internacionale, ki se je vršil v Bazileji pred 43 leti. Izprosil si je dovoljenje, da se v imenu kongresa zahvali vladi bazilejskega kantona za pozdravno adreso in cerkveni sinodi za prepustitev katedralke.

Sodrug **Huysmans** naznanja, da se udeležuje kongresa 518 delegatov. Med pozdravnimi brzojavkami je tudi pozdrav enega socialno demokratičnih poslancev četrte dume.

Nato utemeljuje sodrug **Jaurès**

manifest,

ki ga je sestavila in predložila komisija.

V nemškem jeziku utemeljuje manifest sodrug dr. **Adler**. Manifest proklamira v popolnem soglasju s socialističnimi strankami in strokovnimi organizacijami vseh dežel boj vojni. Vsaki socialistični stranki odkazuje posebno nalogo. Socialistične stranke na balkanskem polotoku poziva, da vztrajajo v svojih prizadevanjih in da preprečijo zlorabo vojnih pridobitev po dinastijah, vojaštvu in buržvazijah.

Posebno pozornost naj posvečajo socialisti Avstrijsko-Ogrske in Italije albanskemu vprašanju. Kongres pozdravlja stremljenja delavskega razreda teh dežel, ki hočejo odvrniti obstoječi konflikt in pozivlja stranke vseh dežel, naj napno svoje sile do skrajnosti, da odvrnejo vojno. Manifest zaključuje z besedami:

Na vas socialiste in proletarce vseh dežel se obrača kongres, da povzdignite svoj glas v tej odločilni uri! Razglasite svojo voljo v vseh oblikah, na vseh krajih! Protestirajte z vso silo v parlamentih! Združujte se k velikim manifestacijam! Izrabljajte vsa sredstva, ki vam jih podajajo organizacije in moč proletariata! Skrbite, da se bodo vlade vedno ozirale na naraščajočo in strastno proletarsko voljo za mir! Kapitalističnemu svetu izkoriščevalcev in kapitalističnemu umoru postavite nasproti proletarski svet miru in pobratimstvo narodov!

Dr. **Adler** izjavlja ob sklepu svojega govora, ki ga spremlja navdušeno pritrjevanje, da bi pomenjala vojna med velesilami propast kulture in duševnih pridobitev. Posebno poudarja, da pritrjujejo manifestu avstrijski Nemci, centralistični Čehi, avstrijski Italijani, Rusini, Rumunci, Ogri in Jugoslovani.

V imenu angleških socialistov je govoril sodrug **Keir Hardie**, za češke separatiste **Soukoup**, za holandske socialiste **Troelstra**, dalje so še govorili: za ženske **Klara Zetkinova**, ter **Sakazov** (Bolgar) in **Vaillant** (Francoz).

Zaključni govor je imel sodrug **Bebel**, kateremu je priredil kongres navdušene ovacije.

Manifest je bil nato soglasno sprejet.

Zadnje vesti.

Vojna na Balkanu.

IZJAVA PASIĆA.

SRBIJA MORA DOBITI LEŠ IN DRAČ.

London, 26. novembra. Srbski ministrski predsednik Pasić pojasnjuje v »Times« srbske zahteve. Pravi, da mora **Srbija nujno in absolutno dobiti v posest jadr. obal od Leša do Drača in zaledje, ki naj sega na eni strani od Leša do Djakova, na drugi, in sicer na južni strani, od Drača do Ohride.** »Times« komentira članek tako: Nihče ne bi bil pričakoval, da bi državnik razlagal obširnejše načrte kakor so bili že razloženi od kompetentne strani v Belgradu. Ali je Pasić izredno pogumen **ali so pa posebni vzroki, ki mu sugerirajo zaupanje.**

RUSKA MOBILIZACIJA.

Berlin, 26. novembra. Rusija utemeljuje nabiranje svojih čet ob gališki meji s tem, ker se boji, da bi se protiturško gibanje Poljakov v Galiciji ne zaneslo na Rusko (?).

RUSKI POSLANIK PRI KRALJU PETRU.

Belgrad, 26. novembra. Ruski poslanik Hartwig je imel včeraj daljši razgovor s kraljem Petrom. Nato je bil poklican k kralju minister za notranje zadeve. Domnevajo, da je Hartwig izročil važne sklepe ruske vlade. Razpoloženje v vladnih krogih je zelo zaupljivo.

ANGLEŠKA NAJ INTERVENIRA!

Pariz, 26. novembra. Rusija se je obrnila do angleške vlade s prošnjo, da naj intervenira med Avstrijsko-Ogrsko in Srbijo. (Sama hinavščina!)

POGAJANJA ZA PREMIRJE.

Carigrad, 26. novembra. Trgovinski minister Rešid paša ki je glavni zastopnik Turčije pri pogajanjih za premirje, je včeraj odpotoval k generalnemu štabu. Med dobro informiranimi krogi se govori, da Turčija sprejme premirje, ako Bolgari predlože sprejemljive pogoje. Sicer se bo vojna nadaljevala in se bodo vršila med tem pogajanja za mir. Pravni konzulent Sadan beg, ki je bil pri glavnem štabu, je bil odpoklican in se ne udeleži pogajanj.

DANES PREMIRJE, JUTRI MIR?

Milan, 25. novembra. »Il Secolo« je dobil iz Pariza sledeče: Posebni poročevalec »Petit Parisien« brzojavljajo iz Sofije, da je izvedel od najkompetentnejše strani, da so se bolgarski in turški pooblaščenci že sporazumeli glede splošnega premirja, ki ga bodo podpisali jutri. Po premirju bi bil sklenjen in podpisan tudi mir. Rezervirano poroča tudi, da bolgarskega finančnega ministra pričakujejo v generalnem štabu, kjer se določi svota, ki naj jo plača Turčija kot vojno odškodnino. Minister odpotuje jutri.

NA ČATALDŽINSKI ČRTI.

Frankobrod, 26. novembra. Iz Carigrada poročajo, da se oddaljujejo Bolgari čimdalje bolj od čataldžinske črte. Najbrže se umikajo proti Odrinu, da bodo z večjo silo oblegali Odrin. Umikanje Bolgarov tolmačijo nekateri kot ugodno znamenje, da se kmalu sklene premirje.

Carigrad, 26. novembra. »Alemdar« poroča, **da so Turki osvojili mesto Čataldža in našli pri Kavakliju bolgarske topove.**

DVE NOVI OBRAMBNI ČRTI MED ČATALDŽO IN CARIGRADOM.

London, 25. novembra. Vojni poročevalec »Timesov« poroča iz Čataldže, da grade Turki med Čataldžo in Carigradom dve novi obrambni črti. Nad 10.000 mož zadnjih rezervnih razredov je vposlenih noč in dan pri tem delu. Red, ki vlada sedaj med zadnjimi stražami turške vojske, se mora vsestransko pohvaliti. Zdi se mi, da bi bila poslaništva velesil v Carigradu lahko počakala s svojimi koraki, dokler Bolgari ne prodro čataldžinske črte.

Kar se tiče poslednjih bitk okolo Čataldže, je treba velike opreznosti. **Bolgari niso bili premagani, ker niso započeli dosedaj drugega kot fingirano demostracijo. Turki niso torej dosegli nobene zmage. Bolgarsko demonstracijo so Turki pač odbili in to je bilo dovolj, da se je vrnil pogum med turške čete. Glede kolere se zdi, da pojenjava. Znižalo se je število na koleri obolelih in smrtni slučaji so če dalje redkejši.**

BOLGARI SO ZAPUSTILI SOLUN.

Atene, 26. novembra. Transport sedme bolgarske divizije iz Soluna se nadaljuje. Pri transportu sodeluje 29 grških parnikov.

ZAROTA TURŠKIH OFICIRJEV V SOLUNU.

Atene, 26. novembra. Grške oblasti v Solunu so prišle na sled resni zaroti ujetih turških oficirjev. Oficirji so hoteli ustanoviti tolpe in motiti mir. Med zarotniki je tudi znani doktor Nazim-beg, ki je bil voditelj turške revolucije. Vse turške oficirje so odvedli na Grško.

OBRAMBA DARDANEL.

Carigrad, 25. novembra. **Obramba Dardanel je izročena generalu Torgut Šefket paši, ki ima nalog odbiti bolgarsko - grški napad s četami, ki so sedaj koncentrirane pri Galipolisu.**

SLUČAJ KOLERE V SOFIJI.

Sofija, 25. novembra. Konstatiralo se je po bakteriologični preiskavi, da je vojak, ki je obolel pred dnevi s koleroznimi znaki, resnično bolan na koleri. Njegovo stanje pa je čedalje bolje. Poskrbelo se je, da se epidemija ne razširi. Izven tega slučaja ni bilo do sedaj na Bolgarskem nobenega drugega slučaja kolere.

TURČIJA RABI PREPOVEDANO STRELIVO

Sofija, 26. novembra. Poveljnik pete divizije poroča, da so konstatirali zdravniki v lazaretu divizije, **da je bilo mnogo vojakov ranjenih s krogljami dum-dum.**

SRBI NA POTU V DRAČ.

Cetinje, 25. novembra. Od Sv. Ivana Meduanskega poročajo, da so srbske čete odpotovale v Drač. Pri reki Mat se je en del srbskih čet srečal s turškimi. Poslednje so se hotele postaviti v bran, toda bile so kmalu premagane. Srbi marširajo naprej proti jugu.

PRED SKADROM.

Kotor, 26. novembra. Jugoslovanska korespondenca javlja: Mestni poveljnik skadrski Riza-beg izjavlja, da niti ni misliti na to, da bi mesto predal. V Skadru je 26.000 izvrstnih vojakov in živil ter municije za tri mesece. Črnogorci pridno obstreljavajo mesto in Taraboš, toda brezuspešno.

AVTONOMIJA ALBANIJE.

Pariz, 26. novembra. V političnih krogih zatrjujejo, da je Turčija pripravljena priznati avtonomijo Albanije. V tiru so že pogajanja med Turčijo in trozvezo. Pri pogajanjih bosta zastopala Italijo ostala dva kabineta.

TURŠKE OBLASTI NA MITILENI ARETIRANE IN ZAPRTE.

Atene, 26. novembra. Poročilo grškega mornariškega ministra pravi: Turška posadka na otoku Mitilene je pobegnila v vasico Molino. Predvečarjšnjem so Turki, ki so zasedli pozicijo na griču pri Jeni Simoni, streljali na mornarje torpednih rušilcev »Velos« in »Niki«, ki so se bili izkrcali, da se preskrbe z vodo. Nekoliko strelov iz topov je zadoščalo, da so se Turki koj umaknili z znatnimi izgubami.

Poveljnik egejskega brodovja poroča, da je poveljnik križark zasedel mestece **Plunari** na Mitilenskem otoku, kjer je aretiral in zaprl turške uradnike. Na Egejskem morju razsaja silen vihar.

SPOPAD PRI KRISTOVICI.

Atene, 26. novembra. Predvčerajšnjem je 500 turških vojakov napadlo pri Kristovici — dve uri od Metrova — grške čete. Boj je trajal osem ur. Turki so izgubili 200 mož. Grki pa tri mrtve in deset ranjenih. Turki so se umaknili v divjem begu.

DEMOSTRACIJE V BUDIMPEŠTI.

Budimpešta, 26. novembra. V nedeljo ob dveh popoldne je bil socialno demokratični protestni shod zoper vojno. Prišlo je okolo 30.000 oseb. Ko je prišel zastopnik vlade, je množica pričela ogorčeno protestirati s klici proti vladi, grofu Tiszi. Slišali so se klici: »Živela republika!« Zastopnik vlade je pozval množico trikrat, naj opusti klice, ker je bil njegov trud brezuspešen, je razpustil zborovanje in dvorano so izpraznili policisti. Ko so prišli zborovalci in policisti na cesto, so sprejeli policiste s kamenjem. Iz množice je padlo tudi več strelov. Policistu so ustrelili tudi konja. Policija je razkropila množico, ki je prevrnila tudi voz cestne železnice. Ranjenih je bilo 11 policistov in 13 demonstrantov. Aretirali so 86 demonstrantov.

ZAŽIGALEC V GRADEŽU.

Trst, 26. novembra. Včeraj so aretirali tukaj solastnika hotela »Lido« v Gradežu, ker je osumljen, da je zažgal hotel.

GENERALNA STAVKA FRANCOSKIH SOCIALISTOV.

Pariz, 26. novembra. Socialistični kongres je sklenil 24. urno generalno stavko kot protest zoper vojno na dan 16. decembra.

PRAV PO AVSTRIJSKO!

Dunaj, 26. novembra. Policija je prepovedala lepak avstrijskega mirovnega društva, ki izraža željo po miru.

RUDNIŠKA NEZGODA.

Alais, 25. novembra. V rovih Saint Martin de Valpalpues so v globočini 260 metrov izpuhteli plini ogljikove kisline. Prvo rešilno moštvo je zadelo na **12 mrtvecev**. Vseh rovov še niso mogli preiskati, najbrže je ob življenje 24 rudarjev.

Vestnik organizacij.

Kovinarji imajo danes 26. t. m. zvečer takoj po delu važno sejo. Odbor.

Koroško.

— **Zadnje letošnje porotno zasedanje** pri deželnem sodišču v Celovcu se prične v ponedeljek, dne 9. decembra. Porotniki so že izžrebani.

— **Delavska nezgoda.** Pri popravljanju telefonske žice je padel delavec v Velikovcu skozi podstrešno okno posestnika in gostilničarja Čebula. Mož je priletel tako nesrečno na dvorišče, da si je prebli lobanjo in čez nekaj ur umrl.

— **Ponarejene krone krožijo** v okolici Volšperka na Koroškem. Krone so dobro ponarejene in nosijo letnico 1894. Napravljene so iz takoimenovane kovine »britania«.

— **Izgubljeno dekle.** Minuli teden je obiskalo 16letno dekle Marija Wieserjeva iz Št. Petra pri Celovcu svojo mater v celovški bolnici. Ostala je pri materi od 1. do 3. popoldne in odšla ob 3. peš zopet domov. Toda domov ni prišla. Iščejo jo že več dni, toda zaman. Dekle je bolj slabotno, slabe bolne barve, oblečeno v rdečo obleko s koroškim klobukom s trakovi.

Novice.

* **Knez Meščerski proti vojni.** Knez Meščerski objavlja v »Graždaninu« senzacionelen članek, v katerem pravi med drugim: Javno mnenje Rusije je tačas proti vsaki vojni. 180 miljonov ljudi, ki tvorijo to javno mnenje, so začeli nekoliko lažje dihati šele, odkar so dobili poslednja dobra poročila o žetvi, tako da bi jih poskus, poklicati jih v vojno — in to so vsi delavci, poljedelci, vsa industrija, trgovina, veliki kapital — le mogel napraviti za največje sovražnike Rusije. Državen zločin bi bil, če bi se mi podajali v vojno zaradi srbskega pristanišča. Bilo bi tudi zločin v nevarnost spravljati usodo Rusije zaradi nove Srbije in pa v svrho izpolnitve Suvoronovih želja. Politični sadisti so oni, ki hočejo kot najeti, kupljivi provokatorji na nevidljiv migljaj spraviti Rusijo v pustolovščino.

* **Trije krvniki.** V ruskem časopisu »Evropski sel« pripoveduje anonimni pisec o svojih doživljajih v sibirskih ječah in opisuje osebnost krvnikov. Nekaj časa, tako pripoveduje, ni bilo v ječi nobenega krvnika, čeprav bi ga bili potrebovali; a kmalu so ga dobili. V veliki celici so pretepli ujetniki tovariša, ki je prosil, da so ga premestili v posebno celico; tukaj je koval maščevalne načrte proti svojim tovarišem in nato se je ponudil upravi, da prevzame posel krvnika. Bil je sirov, močan človek in je bil zaprt zaradi roparskega umora. Uprava ga je potrdila. Za vsako obglavljenje je dobil po 25 rubljev in tri mesece popusta na prisojeni kazni, in ker je imel veliko opravila, je kmalu toliko jetnikov obglavil, da je bil svoboden. A že čez nekaj mesecev se je vrnil, ker je izvršil v tem kratkem času dolgo vrsto roparskih umorov. Ponudil se je zopet za krvnika, ker le na ta način je rešil sebi življenje. Zopet so ga nastavili. Med tem pa je dobil tekmeca: uprava ni mogla izhajati brez krvnika, zato je naročila novo »moč« z zapada in jo tudi dobila. To je bil strahoten nestvor. Vedno je hodil s sklonjeno glavo, nikdar se ni smejal, z nikomur ni govoril. Glava je bila skoraj nasajena na plečih, čelo je imel nizko in poševno, črne, zraščene obrvi, pod katerimi so nemirno in zlobno begali pogledi, oči so mu zakrivali lasje, ki so padali globoko čez čelo; obraz je bil majhen, neporaščen, usta široka, s tankimi ustni in zobje, kakor pri roparski živali. K tema dvema, ki sta bivala skupaj v celici, se je pridružil še tretji, neljub konkurent: mlad, pretkan človek, ki je izgledal kakor natakar ali pa komi. Skrivoma je vršil krvniški posel, ker se je bal, da bi ga umorili tovariši, ako bi izvedeli. Ali kmalu se je izvedelo, da je umoril že šest jetnikov, med tem ko je pravil tovarišem, da ga uprava uporablja za domača dela. Grozno sovraštvo je vzkipelo v sojetnikih do njega. Nekega dne so ga besno napadli in le s težavo so ga rešili in odvedli v posebno celico. Sedaj je pa izbruhnil med krvniki prepir. Drug drugega so tožili pri upravi, a končno sta se zarotila prva dva proti tretjemu in sta ga tudi resnično spravila ob službo. To si je gnal odstavljeni krvnik tako k srcu, da je izvršil samomor.

* **Petnajst tisoč mrtvih.** V »Berliner Tageblattu« piše Pavel Block o balkanski vojni: Skozi šum in hrup, skozi gosto množico ljudi, gre od stare katedrale semkaj počasi žena.

zelo mlada je še. Lasje ima razpletene in v sredi prevezane s črno ruto, ki ji visi čez boke. Snažna obleka kaže na meščansko imovitost. In še nekaj drugega vzbuja pozornost: mlada žena bo postala kmalu mati. Ali v njenem obrazu ni videti veselja nad prihodnjo srečo. Njen obraz je okamenel; le pod gostimi črnimi obrvmi begajo oči plašno semintje. In ustnice se premikajo kakor v molitvi. Tako gre žena počasi po cesti; včasih postane, nagne glavo, kakor bi poslušala v daljavo; to traja kratko minuto, v obraz ji udari rdečica, oživi se ji. Počasi pa ji zopet okameni, prekriža se in stopa dalje. Ne meni se, da gledajo ljudje za njo in stikajo glave šepetajoč. Ne vidi mrtvaškega sprevoda, ne sprevoda jetnikov. Le če zagleda uniformo oficirja ali lehko ranjenega vojaka ali stražnika, pohiti k njemu, prikloni se ponižno in vpraša z milim glasom: »Gospodin, ali ne veste ničesar novega izpred Ljule Burgasa?« In če ne dobi odgovora, se prekriža in stopa dalje. Čaka na poročilo o svojem možu, ki je šel tja, kamor so šli vsi moški. Ako je bil v Ljule Burgasu, tega ne ve. Čitala je le v uradnem poročilu: ».... petnajst tisoč mrtvih —«. In ona čaka.

***Večerni plašč.** Gospodično Ado Druillardovo proslavljajo te dni v vseh jezikih buržvazije, njeno ime izgovarjajo z občudovanjem in poštovanjem. Zakaj? Gospodična Ada Druillardova si je kupila nov večerni plašč. Večerni plašč zadostuje, da vzkipi veselje v srcih vseh buržvazijcev, samo drag mora biti. Torej večerni plašč gospodične Ade Druillardove stane kolo dvakrat stotisoč kron. Prikloni se pred tem plaščem, neumnost sedanjosti, ker on je v resnici tvoj bog. Nalašč so poslali strokovnjaka iz Novega Jorka v Evropo, da je izbral najlepše soboljeve kožice. In dali so mu na pot stoinpetdesettisoč kron, in glej, sto najlepših kožic je našel. Delo se je pričelo. Šest najspretnejših ameriških krznarjev se je sključilo, rezali in šivali so šest dolgih mesecev, dokler ni bil čudež gotov. Večerni plašč, ki se mu klanja svet denarnih mogotcev, najlepši večerni plašč, najdražji večerni plašč, 180 centimetrov dolg in komaj sedem funtov težak, iz temnorjavih kožic sešit, le semintje ga oživljajo bele dlačice, tako čudežno sestavljen, kakor bi bil napravljen iz enega kosa. Kdo še ne kleči v pobožnosti pred tem večernim plaščem? Ali vas tarejo skrbi za jutrišnji dan? Ali ste lačni? Ali vas je delo oslabelo? Pridite vi vsi, s skrbmi obloženi, vi stradajoči, vi slabotniki in bolniki, mislite na Ado Druillardovo, miljarderjevo hčerko, vstanite iz vaših bolečin, vzravnajte se ob misli, da so vse vaše muke, vaš glad, vaše boli vendar ustvarile nekaj čudeznega: večerni plašč!

O ljudski prehranitvi.

—Meseca septembra je zboroval v Washingtonu kongres za higieno, ki se ga je udeležilo okolo tritisoč zdravnikov. Najvažnejši referat na kongresu je podal dr. Rubner, profesor higiene na berlinskem vseučilišču. Govoril je o ljudski prehranitvi in je izvajal sledeče:

O ljudski prehranitvi so govorili in pisali že mnogo. Poskušali so določiti tudi že normalno hrano za delavca. Ali to ni šlo, ker ni ni mogoče sestaviti normalne hrane za delavca. To je razvidno že iz tega, ker je v različnih deželah hrana tudi različna. Vprašanje je pa tudi, koga se razume pod imenom delavec. Ali vzlic temu lehko govorimo o problemu ljudske prehranitve, če združimo pri razmotrivanju različne vidike. Nezadostna prehranitev zadržuje razmnoževanje stanic, razvoj mišic in slabi telo. Skrbi in mnogo dela povzročujejo, da organizem predčasno ostari in da je dovzeten za bolezni. Prvi poskus za sistematično izboljšanje ljudske prehranitve je napravil Amerikanec Thompson, ki je vstvaril v Monakovem prvo organizacijo za izboljšanje ljudske prehranitve in ki je ustanovil tudi ljudske kuhinje. On je zastopal načelo, da je prvi pogoj za boljšo prehranitev — dovelj prilik za delo in zato je ustanovil v monakovski okolici nekaj tovarn. Dalje je zahteval preustroj današnjega kuhanja in uporabitev še malo znanih živil, kakor koruze in krompirja. Prvi činitelj pri prehranitvi je potrebščina po hrani, ki je odvisna od množine dela. Z uvedbo strojev je glede množine dela nastopil velik preobrat in sedaj ne odvisi toliko od tega, če zadostuje razvoj telesa za delo, kakor pa od tega, če odgovarjajo splošne razmere delu. Potrebščina hrane se je tudi močno spremenila zaradi preselitve s kmetov v mesto. Kmečki delavec potrebuje večjo množino hrane, industrializiranemu mestnemu prebivalstvu zadostuje manjša množina. Znake preobilne prehranitve (debelost) opazimo v mestu redkeje. Pri osebah, ki so slabo prehranjene, manjka dostikrat do ene tretjine staničnih snovi. Slabo prehranitev opazimo zlasti dostikrat pri osebah, ki so obubožale, vzlic temu niso spremenile svojega prejšnjega življenja. Jedo manjše porcije, namesto da bi kupovale ceneje, ali na redilnih snoveh bogatejša živila. Dalje pride v poštev tudi to, da imajo naša živila premalo beljakovin. O množini beljakovin, ki jo potrebuje človek, se je pisalo že mnogo. Ali v tem oziru ni mogoče določiti enotne množine. Pri tem je važno, v kakšni obliki dobivamo beljakovine. Če jih uživamo z mesom in mlekom, tedaj zadostuje na dan 25 gramov. Poljski delavec, ki se hrani zvečine z rastlinsko hrano, potrebuje malo beljakovin. Ako pa pride v mesto, kjer se skrči rastlinska hrana, mu ne bo več zadostovala ista množina beljakovin. Poljski delavec se preživlja lehko le s kruhom. Delavci po pisarnah pa ne morejo le s kruhom zadovoljiti potrebni množini beljakovin, ker ga uživa mnogo manj. V prehranitvi mestnega prebivalstva je stopilo meso v ospredje.

Tudi socialna vprašanja so tukaj odločilna. V mestu naraščajo zhateve, hrana višjih razredov je bila vedno bogata na beljakovinah in tolščah. Poželjenje nepremožnih slojev po mesni hrani ni le vprašanje potrebe, temveč tudi socialno vprašanje, ker se hočejo pač zenačiti premožnejšim slojem. Vsaka podražitev mesa, ki onemogočuje revnejšim vsakdanjo mesno hrano, pomenja zanje ponižanje. Nihče več ne more tajiti, da so se zdravstvene razmere med otroci industrijskih delavcev silno poslabšale. To je brezdvomno v tesnem stiku z mesnim vprašanjem in pričel se je že boj zoper precenitev mesne hrane. Vedno naraščajoča poraba mesa je v zvezi z vedno naraščajočo porabo tolšč. Tolšče so spodrinile rastlinsko hrano. Uživanje prevelikih množin tolšče je treba pobijati. Najbolj konservativen v prehrani je še kmet. Ali tudi na kmetih je se že opaža slaba prehranitev, ki ima svoje vzroke v ustanovitvi mlekarn. Kmetje prodajajo mleko in mestna prehranitev se že razširja po kmetih Kako velik vpliv ima ta sprememba na ljudsko zdravje, se kaže n. pr. v Švici, kjer je med kmečkim prebivalstvom vedno manj za vojaštvo godnih mladeničev. Odpomoč je nujno potrebna, ker ni le lakota vzrok slabega ljudskega zdravja. Države bi lehko mnogo storile za znižanje mesnih cen, če bi znižale carino, prepovedale prekupovanje in ustanavljale cene jedilnice. Tudi boj proti alkoholu lehko povzdigne prehranitev. Saj izdajo nekateri 10 do 20 odstotkov svojih dohodkov za alkohol. V Evropi so odločilnega pomena tudi stanovanjske razmere. Vzgoja žen za dobre gospodinje je silno zanemarjena. To pa je zopet posledica socialnih razmer, ki silijo ženo k delu izven doma. Misel, da je poklic gospodinje važen in lep, se mora razširiti. Z ljudskimi šolami morajo biti združeni zavodi za gospodinjski poduk. S higijeno ne moremo nikakor napredovati, če nimamo za seboj šol. V šolah bi morali dobivati vsi otroci topil obed. Pri izboljšanju ljudske prehranitve mora podpirati higienike humaniteta. Upajmo, da bo ideja humanitete zmagala in postala blagoslov za ljudstvo ter pomagala vstvariti zdravo ljudstvo!

Odgovorni urednik Fran Bartl.
Tiska »Učiteliska Tiskarna« v Ljubljani.
Izdaja in zalaga založba »Zarje«.

Najnovejše! Najnovejše

Maksim Gorkij

„Mati“.

Cena K 4·—.

To pohvalno delo slavnega ruskega pisatelja je izšlo te dni. Dobiva se po vseh knjigarnah, kakor tudi v založbi „Zarje“ v Ljubljani, ki je knjigo založila in izdala.

V kratkem začnemo razpošiljati

Žepni koledar

za delavce sploh in prometne uslužbence

za navadno leto 1913.

Ta žepni koledar je obsežnejši od dosedanjih in je jako primeren za vsakdanjo rabo. Razpošiljati se začne najkasneje 15. novembra. — Vsebina: Koledar. — Dohodki in stroški. — Kolkovne lestvice. — Inozemske denarne vrednosti v kronski veljavi. — Množilna razpredelnica. — Stare in nove mere. — Koliko plačam osebne dohodnine. — Koliko plačam vojne takse. — Poštni in brzojavni tarif. — Dr Viktor Adler. — Demon alkohol. — Dolžina železnic in brzojavnih naprav cele zemlje. — Priporočljive knjige založbe „Zarje“. — Najvažnejše določbe v zavarovalnici proti nezgodam. — Novi mezdni zakon za rudništvo. — Stavke v Avstriji leta 1911. — Dolžine raznih železnic na zemlji. — Tri Aškerceve pesmi: Poslednji akord, Svetnica, Karnevalska balada. — Za „Zarjo“. — Največja mesta na zemlji. — Obrtna sodišča v južnih avstrijskih deželah. — Obrtna nadzorništva v južnih avstrijskih deželah. — Pisatelj Ivan Cankar (slika). Pomen nekaterih parlamentarnih besed. — Napoleon Bonaparte (aforizmi ob stoletnici). — Beležke za vsak dan v letu. — Oglasi.

Cena posameznim izvodom 1 K, po pošti 10 vinarjev več. Z naročilom po pošti je najbolje poslati tudi denar, da se ne povečajo (s priporočilom) poštni stroški. Dobival se bo pri upravi „Zarje“ v Ljubljani po zaupnikih.

ZASTONJ ni nic, ampak za 1 K 80 vin. dobis „Zarjo“ ves mesec. Vsak delavec mora biti nanjo naročen.

St. 9311/V. u.

Razglas

s katerim se vojaškotaksni obvezanci pozivajo v zglasitev.

Na podstavi zakona z dne 10. februarja 1907, drž. zak. št. 30, se morajo vsi vojaškotaksni obvezanci do prestanka svoje vojaškotaksne obveznosti vsako leto meseca januarja zglasiti pri tisti občini, ki imajo v njej dne 1. januarja tistega leta svoje bivališče.

Oprostilo od osebnega dohodninskega davka ali od službene nadomestilne takse, ki ga je zaradi svojega 1200 K ne presegajočega dohodka ali iz drugih razlogov pričakovati ali ki je v prejšnjem letu nastopilo, ne oprosti od dolžnosti zglasitve

Zglasitev se sme zvršiti pismeno ali pa ustno.

Pismena zglasitev se zgodi tako, da se pošljeta na občino dva, po vseh rubrikah s čitljivo pisavo popolnoma in resnično popolnjena zglaševalna formularja. Zglaševalni formularji se dobivajo pri mestnem magistratu in sicer v mestnem vojaškem uradu v „Mestnem domu“, I. nadstropje brezplačno. Pošiljatve zglasitev v kraljevinah in deželah zastopanih v državnem zboru, so poštnine proste.

Zglaševalni formularji so urejeni tako, da se zganejo in adresirajo ter brez pismenega zavoja oddajo na pošto.

Ustne zglasitve vpiše občina v oba zglaševalna formularja.

Zglasitve, ki se izvrše s posredovanjem tretje osebe, ne odvežejo tistega, ki se je dolžan zglasiti, od odgovornosti za izpolnitev njemu naložene zaveznosti.

Tistim, ki so dolžni se zglasiti, pa predpisane zglasitve ne izvrše pravočasno ali pa jo izvrše v bistvenih točkah nepopolno, se sme naložiti denarna kazen do 50 K. Vojaškotaksni obvezanci, ki v svojih zglasitvah vedoma zakrive zamolčitve ali neresnične napovedi, zapadejo — v kolikor dejanje ne utemelji učina, ki ga je po občnem kazenskem zakonu kaznovati kot kaznivo dejanje — denarnim kaznim do 500 K in ob posebno obtežujočih okolščinah do 1000 K. Kadar denarnih kazni ni mogoče izterjati se izpremene v zaporne kazni.

Vrhutega je političnemu oblastvu dano na prosto volje, da takrat, kadar se zglasitev ne izvrši pravočasno ali kadar se izvrši nepopolno na podstavi znanih podatkov ali podatkov, ki se uradoma doženo, takoj določi vojaško takso.

Mestni magistrat ljubljanski
dne 11. novembra 1912.

Zupan:
dr. Ivan Tavčar l. r.

Konzumno društvo za Ljubljano in okolico

vpisana zadruga z omejeno zavezo

vabi v zmislu § 33 zadružnih pravil vse cenjene člane na

redna članska zborovanja

ki bodo

26. novembra ob 8. zvečer v Udmatu pri Pavšku za okrožje Udmat.
29. novembra ob 8. zvečer v Krakovem pri Krakovčanu za okrožje Krakovo-Trnovo.
30. novembra ob 8. zvečer na Viču-Glincah v gostilni Amerika za okrožje Vič Glince.
1. decembra ob 3. popoldne v Tržiču pri Pelarju.

Dnevni red vseh članskih zborovanj je:

1. Predložitev bilance za leto 1911/12.
2. Volitev delegatov za občni zbor.
3. Posvetovanje in sklepanje o predlogih za občni zbor.

Na vseh zborovanjih poroča ravnatelj Anton Kristan.

Nb. Clanska zborovanja so sklepčna, ako je navzoča najmanj dvajsetina za udeležbo upravičenih članov. Prosi pa se polnoštevilne udeležbe,

V Ljubljani, 12. novembra 1912.

Nadzorstvo:
J. Udovč l. r.

Načelstvo:
Anton Kristan l. r.

„Zarja“ se prodaja v Ljubljani po 8 vin.

v naslednjih tobakarnah:

Južni kolodvor, na peronu
Pirnat, Kolodvorska cesta.
Zupančič, Kolodvorska cesta
Blaž, Dunajska cesta.
Sterkovič, Dunajska cesta.
Fuchs, Marije Terezije cesta
Tivoli, na žel. prel. pri Nar. domu
Šubić, Miklošičeva cesta.
Šenk, Resljeva cesta
Kanc, Sv. Petra cesta
Treo, „
Kušar, „
Podboj, „
Biziak, Bahoričeva ulica.
Remžgar, Zelena jama.
Svetek, Zaloška cesta.
Šešark, Selenburgova ulica
Suhadolc Anton, Zelena jama 50.
Dolenec, Prešernova ulica
Pichler, Kongresni trg.
Ušeničnik, dovska ulica.
Wisiak, Gospodska ulica.
Kleinstein, Jurčičev trg.
Stiene, Valvazorjev trg.
Košir, Hilšerjeva ulica.
Sušnik, Rimska cesta.
Klanšek, Tržaška cesta.
Elsner, Kopitarjeva ulica
Blaznik, Stari trg.
Kustrin, Breg
Sever, Krakovski nasip.
Državni kolodvor.
Križaj in **Kotnik**, Šiška
Lukar, Glince.
Jezeršek, Zaloška cesta

‚SLAVIJA‘ VZAJEMNO ZAVAROVALNA BANKA V PRAGI, ki je največji slovanski zavarovalni zavod v Avstriji, se najtopleje priporoča ter vabi p. n. slovensko občinstvo, da sklepa zavarovalne pogodbe, posebno za življenje in proti požaru le pri njej. — BANKA ‚SLAVIJA‘ ima posebno ugodne pogoje in prikladne načine za zavarovanje življenja. Njeni tarifi za preskrbljenje za starost, za slučaj smrti roditeljev, za doto otrokom, so najcenejši. Ona razdeljuje ves čisti dobiček svojim članom. Življenske police banke „Slavije“ so nepodbitne in nezapadljive. Gmotno podpira banka „Slavija“ narodna društva in organizacije, prispeva k narodnim dobrodelnim namenom in stremi za izboljšanjem in osamosvojitvijo narodnega gospodarstva. Ogromni rezervni fondi K 54 milijonov jamčijo za popolno varnost. Čistega dobička je do sedaj izplačala svojim članom življenskega oddelka K 2,485·719. Kapitalij in škod pa je do sedaj izplačala K 109.356·861. — Vsa pojasnila daje ter cenike in razkazila razpošilja drage volje in poštnine prosto

GENERALNI ZASTOP „SLAVIJE“ VZAJEMNO ZAVAROVALNE BANKE V LJUBLJANI.